

תורה ודעת

יו"ל ע"י 'קהל עדת ירושלים' ❖ גיליון 68 ❖ פרשיות שמות - וארא ❖ טבת תשס"ח

ביאורי תורה

מתורתו של רבינו הגאון רבי לייב מינצברג שליט"א

פרשיות שמות - וארא

שמו של הקדוש-ברוך-הוא, עילת כל העילות וסיבת כל הסיבות, שהוא כולל הכל והכל כלול בו, הוא הוי"ה, השם המפורש. זהו כביכול שמו העצמי של הקב"ה, המורה על היותו מחויב המציאות ובלתי תלוי בשום מציאות אחרת, בהיות שכל הנמצאות אינן אלא תולדות מושפעות ממציאותו הוא. אך שאר שמות הקודש של הקב"ה אינם אלא שמות תואר, המתארים בחינות מסוימות בהופעת ה' בעולם, ומבטאים את התגלות מציאותו כפי שהוא נתפס בעיני בריותיו: **אלוקים** - על שם שהוא דיין ושופט; **שדי** - על שם שיש לו די בעולמו, או על שם שהוא משדד מערכות טבע; **אל-ל** - על שם גבורתו; **אדני** - על שם אדנותו. מלבד הכינויים הרבים שאינם של קודש, כמו טוב ומטיב, רחום וחנון וכל כיוצא בהם (ואי"ה עוד יבוארו ג' דרגות אלו, במאמר נרחב על שמות הקודש). ברם שם הוי"ה אינו שם תואר או כינוי, אלא שם העצם היחיד, המאחד את כלל הבחינות והמידות המיוחדות אל הקב"ה, והוא מורה על יסוד מציאותו ואחדותו המוחלטת, שאין מקום פנוי ממנו ואין זמן פנוי ממנו - אדון הכל, היה הוה ויהיה.

לאור זאת יתבאר, שכאשר בא משה לבשר לישראל 'אלוקי אבותיכם שלחני אליכם' להוציאם ממצרים ולהעלותם לארץ טובה ורחבה - אין ישראל מבקשים לדעת את שמו גרידא, אלא מבקשים להבין את משמעות הדברים: כיצד אכן יתקיים הדבר הגדול הזה, אשר הקב"ה גואל את בניו, והוא בכבודו ובעצמו נוטלם תחת הנהגתו. והרי הנהגת ה' עשויה להופיע בדרכים אין מספר, ואם כן בשורת "וארד להצילו" (ג, ח) כשלעצמה אינה מוסברת דיה, כי יבקשו המה לדעת 'מה שמו' - מהו 'השם' אשר בשליחותו באת לעשות למעננו את הדברים האלה; איזו מבין דרכי הופעת ה' והתגלותו בעולם תבוא לידי ביטוי בהנהגה זו; הכי יתנהלו הדברים בדרכי הטבע - או שמא ישדד בעבורנו מערכות טבע; האם תבוא גאולת מצרים על ידי התגברות מידת הרחמים - או שמא על ידי מיצוי מידת הדין. זו היא אכן שאלת חכם שראוי שתהא תשובתה מזומנת בצדה, ובלעדיה תהיה שליחותו של משה לבשר לישראל על גאולתם - חסרה משלמותה הראויה.

ועל כך השיבו הקב"ה: "אֱהִי-הָ אֲשֶׁר אֱהִי-הָ". כלומר, לא במידה מן המידות אבוא אליהם, לא בבחינה מסוימת מן הבחינות המבטאות את הופעת ה' בעולם אתוודע להם, אלא בשם הוי"ה בכבודו ובעצמו, השם המבטא את נצחיותו וחיוב מציאותו - בו יבוא הקב"ה לגאולם. ודבר זה יבוא לידי ביטוי בכך, שהנהגת ה' את ישראל לא תתנהל לפי דרכי הטבע שהטביע ה' בהנהגת העולם, אלא בדרכים שאין להן כל קשר וזיקה אל הטבע, דרכים שבהן אין חוקי המציאות מחייבים דבר, אלא מציאות הבורא יתברך שמו.

והוא אשר אמר הכתוב בתחילת פרשת וארא (להלן ו, ג) - **וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בא-ל שדי ושמיי ה' לא נודעתי להם**. ועיין רש"י: **לא הודעתי אין כתיב כאן, אלא לא נודעתי וכו'**. כלומר, הגם שבוודאי ידעו האבות את שמי ה', אך לא נתוודעתי להם ולא התנהגתי עמם במידה זו. שכן, הנסים והנפלאות שנעשו לאבות, היו מיוסדים בעיקרם על עניינים שבטבע העולם, אלא שהנסיבות והתנאים שבהם נעשו הדברים היו פלאיים ושונים מחוקי הטבע. דוגמא לדבר היא לידתו הפלאית של יצחק, כי לידת בנים אינה תופעה

א. הנה אנכי בא אל בני ישראל ואמרתי להם אלוקי אבותיכם שלחני אליכם ואמרו לי מה שמו מה אומר אליהם; ואמר אלוקים אל משה אהיה אשר אהיה ואמר כה תאמר לבני ישראל אהיה שלחני אליכם (ג, יג-יד).

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב בא-ל שדי ושמיי ה' לא נודעתי להם (ו, ג).

בפרשה זו מתגלה הקב"ה אל משה מתוך הסנה, ושולחו להוציא את בני ישראל ממצרים, אך משה מבקש לדעת את שם ה' אשר בשליחותו הוא הולך, כדי שתהא תשובה בפיו לשאלת בני ישראל 'מה שמו'. ויש להתבונן, מהו עניינה של שאלה זו, ומה גודל הנחיצות שבה. וכי מדוע צפה משה כי תיכף באותו מעמד, כשיבוא לבשר לבני ישראל על גאולתם העתידה, יבקשו המה לדעת בראש ובראשונה 'מה שמו'. והרבה האריכו המפרשים לדון בדבר, שהרי אין לפרש שהוצרכה ידיעה זו, כדי להוכיח את אמיתות דבריו של משה כי אכן ה' שלחו ולא בא מעצמו, כי מתוך הכתובים נראה שהוא ענין אחר, המפורש בכתוב בפני עצמו להלן (ד, א) - **והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי כי יאמרו לא נראה אליך ה'**. ולשם מטרה זו נמסרו בידיו אותות ומופתים אחרים. ועוד, כי אין בכך שום הוכחה למי שלא יאמין בשליחותו, וידיעת שם ה' לא תוסיף ולא תועיל לענין זה. גם אין לפרש כי ידיעת מציאות ה' כשלעצמה הוצרכה להם, שהרי בוודאי ידעו זרע אברהם יצחק ויעקב את אלוקי אבותיהם. אם כן, מהי אפוא החשיבות הרבה להודיע לישראל את שמו המפורש, ומדוע אין שליחותו של משה יכולה להתקיים בלעדי כן.

אלא שתחילה יש לבאר, מהו משמעו של 'שם' כלפי הקדוש-ברוך-הוא. כי הנה השם מורה על המהות, וכאשר שואלים לשמו של איש פלוני, או של חפץ פלוני, אין משמעות הדבר רק כיצד מכנים אותו לשם סימן והיכר בלבד, אלא השאלה היא מהותית, מה הוא, מה עניינו הייחודי, הגדרתו ותכלית הווייתו. אמנם לצד שמות העצם ישנם גם שמות תואר, המועטים בדרגתם מן השמות, ואינם באים להורות על המהות המוחלטת והכללית של המתואר בהם, אלא מתייחסים לצדדים מסוימים בו, או מצטמצמים למידה ובחינה המייחדת את דרכו, צורת הופעתו, או את תפקידו ואופי מעשיו.

טנא מלא ברכות

ברכת מזל טוב חמה ולבבית שלוחה בזה

לכבוד מוריננו ורבינו שליט"א

לרגל השמחה השרויה במעונו

באירוסיו נכדו

בן לחתנו הגאון רבי אשר ליכטנשטיין שליט"א

יהא רעוא משמאי שיזכה לרוות מהם ומכל משפחתו רוב נחת דקדושה, ויארץ ה' ממלכתו להנהיגנו, ולהפיץ מעיינות תורתו הברוכים מתוך רוב שמחה והרחבת הדעת וכל מילי דמיטב.

קהל עדת ירושלים

וזה זכרי לדור דור" – כך ראוי שתקראוני, ובשם זה אהיה מוזכר בפיכם לעולם.

ובכך גם יובן מדוע הוסיף הכתוב דווקא כאן, את כינויו המורחב של הקב"ה – "אלוקי אברהם יצחק ויעקב" – לצד הזכרת שמו הגדול ה'. שכן בדיבור הראשון, כאשר הקב"ה קורא בשמו כלפי עצמו, עדיין אין הקב"ה מלמד את משה כיצד יסדר את הדברים בפיו, ובאיזו צורת לשון ישתמש בבואו לדבר אל בני ישראל, אלא על שאלתו "מה אומר אליהם" – הריהו משיב לו – "אמור להם כי **אהי-ה** שלחך אליהם". אך עתה לאחר שכבר הודיעו את השם, מלמדו הקב"ה כיצד ידבר אל ישראל – "**כה תאמר אל בני ישראל ה' אלקי אבותיכם אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב שלחני אליכם**". שכן, כשיבוא משה לדבר בשם ה' אל העם, אכן ראוייה הרחבת דברים זו להיות מוזכרת, אשר הוא אלקינו ואלוקי אבותינו, ושמו הגדול והקדוש נקרא עלינו.

אף-על-פי שלשון הנסתר של 'אֶהְיֶה' הוא 'יִהְיֶה', הרי שהאות וי"ו באה כאן במקום יו"ד. וכתב בביאור הגר"א (או"ח סימן ה) שהוא כדרך שנאמר בשם 'חוה' (בראשית ג, כ) "**ויקרא האדם שם אשתו חוה כי הוא היתה אם כל חי**". וכמו שכתב רש"י שם: **חוה - נופל על לשון חיה, שמחיה את ולדותיה, כאשר תאמר** (קהלת ב כב) **מה הוה לאדם, בלשון חיה**.

והן אמת כי אין לתמוה בזה הרבה, שכן דרכו של שם, שעל פי הרוב אינו נותר בתבנית המקור שמשרשו הוא נובע, אלא משתנה לפי הענין ונקבע בצורה קרובה ליסודו. [כדוגמת השם 'שמעון', שמקורו אמנם בלשון 'שמיעה' (בראשית כט, לג), אך המילה 'שמעון' כמו שהיא, אינה מנטייתו של השורש 'שמע', ומלבד שם אדם אין לה משמעות נוספת. וכן 'יהודה', שאף שמקורו בלשון הודאה (שם לה), אין המילה הזו משמשת כצורה של לשון 'הודאה', אלא המקור פושט את צורתו ולובש צורה אחרת על מנת לקובעו כשם]. לפיכך אף על פי שהוסב המקור 'יהיה' ונקבע לשם הוי"ה, אין יסודו נגרע ממשמעות 'יהיה'.

אמנם נראה, כי הוי"ו הבאה במקום הוי"ד, אינה אלא כשיש כוונה להדגיש ולחזק את המשמעות, והוא כעין כתיב מלא לעומת כתיב חסר. זהו הטעם בשם 'חוה', שלנוכח היותה 'אם כל חי', לא הסתפק אדם בקריאתה 'חיה', אלא ראה לנכון להדגיש את עצמת 'החיים' המתגלמים במהותה של אם האנושות כולה, וקרא שמה 'חוה'. ועל זו הדרך, גם בשמו של הקב"ה המבטא את מציאותו, מודגשת הוי"ד והופכת לוי"ו, להורות על עצמת מציאותו המוחלטת והמחוייבת, אשר אין בה כל שיור וסייג, ואין מציאות כלל זולתו.

כן הוא הדבר גם בהבדל שבין לשון הזכר 'הוא', לבין לשון הנקבה 'היא', שהוי"ו מציינת מציאות חזקה יותר מאשר הוי"ד. וכן אנו מוצאים גם בפעלי הזמן: 'הָיָה' – לעומת 'יָהָה' בעבר, ו'יִהְיֶה' בעתיד. שכן מצד שורש התיבה היה צריך לומר 'יִהְיֶה', אך מכיון שההוה הוא הזמן המודגש ביותר, ולפי האמת זהו הזמן היחיד הקיים במציאות – בשונה מן העבר שלא נותר ממנו כלום, ומן העתיד שעדיין לא נברא – על כן מוחלפת בו הוי"ד בוי"ו, 'יִהְיֶה', לשם חיזוק ההווה שבו בהדגשה יתירה. וכדרך שהוחלף הָיָה בהִנֵּה, הרי שעל אותו המשקל הוחלף 'יִהְיֶה' להוֹיִי. ויש להעיר, כי שמו של הקב"ה המיוסד על 'יִהְיֶה' אינו מציין רק את מציאותו בזמן עתיד, אלא הוא לשון של הוה המתקיים תדיר, כדוגמת "**ככה יעשה איוב**" (איוב א, ה) שמשמעו 'כן הוא עושה תמיד' (עיי' רש"י שם). ואם כן השם המפורש משמעו אשר לעולם הוא 'הוה', כלומר שקיומו מחוייב בכל זמן הִנֵּה שהתהנה מאז ומעולם, ובכל הִנֵּה שיתנהנה עד עולם.

ג. זה שמי לעולם וזה זכרי לדור דור (ג, טו).

ודרשו חכמים (שמות רבה ג, ז): **'זה שמי לעולם' - חסר וי"ו שלא יהגה אדם את השם באותיותיו; 'וזה זכרי לדור דור' - שאין**

חדשה, אבל באשה בת תשעים נוגדת היא את חוקי הטבע. כמו"כ מה שאמרו כי האמהות עקרות היו וילדו בנים, אין זה אלא שינוי חוקי הטבע בתנאים המסוימים, אבל עצם הלידה אינה תופעה חדשה. כל שכן מבוארים הדברים בנגעים שניגע ה' את פרעה על דבר שרי, שהנגעים מצויים בטבעו של עולם אלא שהמקום והזמן שנזדמנו אלו לפרעה, היה בהם אות ומופת מן השמים. וכן הוא הדבר גם במאה השערים שמצא יצחק בזרעו את שדותיו, שהיא אמנם ברכה מופלגת במידה בלתי מצויה, אך עדיין לא נוצרה כאן מציאות חדשה. כל אלו הנסים מביאים לידי ביטוי את השם 'שד-י' – שידוד מערכות טבע, כלומר, הטבע – עודנו קיים, אלא שמערכותיו משתנות, וחוקיו ומגבלותיו מתחלפים.

ים הנהפך ליבשה, מן היורד מן השמים, ומים היוצאים מן הסלע – אלו הם נסים שאינם נקראים בשם 'שידוד מערכות טבע', אלא נסים שהטבע מהם והלאה, ואין להם ולמערכותיו ולא כלום. אלו הן בריאות חדשות שאין להן כל יסוד ומקום אחיזה בדרכי ההנהגה הקבועות שהטביע הקב"ה בעולמו. הנה כי כן, בהנהגה זו באה לידי ביטוי המציאות האחת והיחידה בעולם, מחוייב המציאות, שאינו מושפע ואינו מוגבל בשום מציאות אחרת, ואשר מנהיג את ישראל בדרכים שאף הן אינן תלויות במציאות אחרת זולתו.

ב. ויאמר אלקים אל משה אהיה אשר אהיה ויאמר כה תאמר לבני ישראל אהיה שלחני אליכם; ויאמר עוד אלקים אל משה כה תאמר אל בני ישראל ה' אלקי אבותיכם אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב שלחני אליכם זה שמי לעולם וזה זכרי לדור דור (ג, יד-טו).

על שאלת משה, מהו השם שיש לו להודיע לישראל, משיבו הקב"ה בשלש צורות:

(א) "ויאמר אלקים אל משה **אהי-ה אשר אהי-ה**".

(ב) "ויאמר כה תאמר לבני ישראל **אהיה שלחני אליכם**".

(ג) "ויאמר עוד אלקים אל משה כה תאמר אל בני ישראל ה' (הוי"ה) אלקי אבותיכם אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב שלחני אליכם". ועל זו השלישית מסכם הכתוב: "זה שמי לעולם וזה זכרי לדור דור".

ועיין רש"י שפירש את הדברים לפי מדרשם: **אהי-ה אשר אהי-ה – אהיה עמם בצרה זו אשר אהיה עמם בשעבוד שאר מלכויות. אמר לפניו רבונו של עולם, מה אני מזכיר להם צרה אחרת דיים בצרה זו. אמר לו יפה אמרת, כה תאמר וגו'.** אמנם פשוטו של מקרא צריך תלמוד, ונלאו המפרשים הרבה ליישב את חלוקת השמות לשלשה עניינים, ולהעלות איזה מבין שלשת השמות היה למשה להודיע לישראל (ראה רמב"ן, אבן עזרא ורשב"ם. ועיין אור-החיים, וכלי יקר).

ובדרך הפשט נראה לבאר, על יסוד דברי רבותינו הראשונים, כי שורש השם הגדול אחד הוא: **אהיה**. וכך אומר לו הקב"ה למשה: שמי הוא **אהי-ה** – כי אני הוא **אשר אהיה** לנצח נצחים. ונמצא כי 'אשר אהיה' אינו חלק מן השם, אלא הוא נתינת טעם לכך שנקרא שמו 'אהי-ה'. אמנם, זהו לשון התשובה הניתנת למשה, אבל לבני ישראל אין צורך שיודיע את טעמו ונימוקו של השם, אלא את השם לבדו – "**כה תאמר לבני ישראל אהי-ה שלחני אליכם**". כלומר, "אמור להם כי **אהי-ה שלחך אליהם**".

אמנם, השם **אהי-ה** ככתבו וכלשונו, אינו הולם את כללי הלשון אלא בדיבורו של ה' כלפי עצמו, וכאומר – אני אהיה (בגוף ראשון). אבל כשאחרים משתמשים בשמו זה, יש להם לומר **יהיה** (לשון נסתר, בגוף שלישי), וכאומר – הוא יהיה. ושתי הצורות מהוות את שמו הקדוש אף שאותיותיהן מתחלפות, לפי שבניינן והוראתן אחד. לפיכך כשמה מדבר אל בני ישראל, אין לו לנקוב בתבנית השם כפי שהקב"ה אומר כלפי עצמו, שבכך יפסיד הכוונה, ויהא דומה שהשם 'אהיה' מוסב על משה העומד ומדבר לפניו, והוא הדין בכל מי שיזכיר את השם באופן זה, אלא אז צריך לומר 'יהיה' – "**כה תאמר לבני ישראל יהיה (הוי"ה) וגו' שלחני אליכם**". ועל ביטוי זה מסכם הכתוב: "זה שמי לעולם

צחצחות

בימי מגוריו של האדמו"ר מלעלוב, רבי משה מרדכי בידרמן זיע"א בעיר ת"א, ביום הפורים היו בני העיר וחכמיה נכנסים ויוצאים בבית הרבי, להגיש לו משלוח מנות ולשאוב מרוח השמחה השפוכה על פניו.

בין הבאים היה ר' שלום פ. הלה לא היה תוכו כברו, פנימיותו היתה גדושה במסכתות הש"ס משני התלמודים, וחזותו היתה כשל פועל פשוט, כי בסתר היה עוסק בתורה, ובחוצות קריה היה עוסק במלאכת כפים בחרושת עץ כפועל ונגר פשוט.

הרבי אשר ידע והכיר היטב את טיבו, פנה אליו ושאלהו, מהיכן אתה נוטל את הכוחות לספוג את הבזיון והזלזול מנת חלקו של פועל פשוט, בו בזמן שמדרגתך אינה נופלת משל גדולי תורה מפורסמים.

ר' שלום הביט ברבי בשתיקה וחיוך קל ריחף בזוית שפתיו, והרבי ממשיך ואומר ניכר בך שאתה שומר אצלך סוד, והוא הנותן לך כח לעמוד איתן בפני כל עלבון ובזיון, אנא אל תסתר ממני את סודך, בעת אשר נועדה לקיום "נכנס יין יצא סוד".

ר' שלום נענה להפצרת הרבי ויאמר, אכן חתום עמי, כמוס עמדי, סוד מתוק, והוא, עריבות המסכתות שרכשתי, עונג הסוגיות שנתלבנו לי, וטעמים של השעות שזכיתי לפלפל בהם בנעורתי עם בעל ה"אבני נזר" זי"ע, זכרון כל זה חי בליבי עד שאיני שם אל ליבי לשיחם וסיגם של הבריות אשר סביבי.

רבי משה מרדכי הביע התפעלותו באמרו אשריך שזכית לכך שאינך נזקק לעידוד וחיוזוק מבחוץ, והנך שואב את החיות מנפשך פנימה.

ועתה ברצוני להרצות בפניך קושיא אחת, דהנה אנו רואים ענקי רוח ועובדי ה' אמיתיים אשר המה נושאים משרות רמות, ומוקפים אלפי מעריצים, ואין חקר לכבוד והיקר ולכתרים אשר קושרים לראשיהם. ויפלא מאד היאך כל זה אינו מונעם ומפסידם מהתעלותם, והיאך לא נפגמת בחינת ההכנעה והשפלות הנחוצה כל כך להתקרבות ודביקות בו יתברך.

ר' שלום הנהן בראשו כמסכים עם השאלה ויאמר אכן זו שאלה שגם אנוכי מתקשה בה מזה עידן ועידנים.

הרבי, איהו מותיב ליה ואיהו מפרק ליה ויאמר באזני ר' שלום. דע כי את כוחם בעבודת ה' שואבים המה מסוד חייהם, הוא הסוד הלוחש להם במרידות, כי אינם אלא פועלים פשוטים, ועדיין קצרה ידם ורחקה דרכם מפיסגת הרוממות, ובהירותם בהכרה זו מרוממתם מעל כל ההמולה המקפת אותם.

רבי שלום שהיה ממארי דחושבנא, נאנח ויאמר אי"כ איפה שמא טוב לאדם להיות נחשב לתלמיד חכם ולהחזיק עצמו כפועל, מלהיות נחשב לפועל ולהחזיק עצמו תלמיד חכם...

ויהי אך יצא יצא ר' שלום, ויכנס אל הרבי אחד הגאונים המפורסמים אב"ד, אשר רבים נאותין לאורו, ושאלהו הרבי האם כל הכבוד והיקר אשר אתה זוכה לו אינו מטרידך מלעבוד את ה' בשפלות וענוה כיאות. ומיד השיב הגאב"ד בכנות ובכאב לב אמיתי, והרי לב יודע מרת נפשו, כי רוב חלקי התורה עד הנה לא למדתי, ותפילותי כגוף ללא נשמה, ומידותי זקוקין לתיקון והישרה.

ויען הרבי ויאמר מסתבר שיש לך מעלות וחסרונות, ואתה בחסידותך בחרת לצרוב נפשך, ולשים לנגד עיניך את חולשותיך וכשלונותיך, ואילו את מעלותיך השלכת מעליך אל פני חוצות, עד אשר דשו בהם רבים.

ברצוני להציע לך דרך קלה ונעימה יותר, נגד עיניך תשים את מעלותיך ותשמח בקנייני נפשך, ואת חולשותיך השלך החוצה עד שידושו בהם רבים.

לאחר שפנה משם אמר הרבי, כי באמת, שניהם דרכם נכונה ורצויה, אך גם יהלום יקר צריך ליטוש, והצדיק אשר הוא שאנן בדרכו, הרי הוא מאיר אך אינו מבהיק, ומעתה שבאו להרהר וחשבון, הרי הם יהלומים מצוחצחים ומבהיקים משובצים בכתרו של מלך מלכי המלכים.

אומרים אותו אלא בכינוי. ובגמרא איתא (פסחים נ.): 'והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד', אטו האידנא לאו אחד הוא וכו'... אמר רב נחמן בר יצחק, לא כעולם הזה העולם הבא; העולם הזה - נכתב ביו"ד ה"י ונקרא באל"ף דל"ת, אבל לעולם הבא כולו אחד - נקרא ביו"ד ה"י ונכתב ביו"ד ה"י. סבר רבא למדרשה בפירקא, אמר ליה ההוא סבא 'לעלם' כתיב.

אחר שנתברר שם הוי"ה ככתיבתו וכקריאתו, אנו מוצאים בכתובים את השם בשלש צורות שונות:

(א) **א-ה-ה** - מקור השם הוי"ה, והוא השם שבו קורא הקב"ה כביכול לעצמו. ואף שהזכרת השם בצורה זו אינה שגורה בפי ישראל, הרי זה נחשב כשם קודש לכל דבר. וכבר נתבאר שעניינו להורות על ההווה המוחלטת של מחויב המציאות, שהוא 'הוה' נחצי הקיים לעולם.

(ב) **הוי"ה** - הביטוי הקבוע בישראל להזכרת שמו, והוא השם המוזכר והמצוי ביותר במקרא. ועניינו כענין 'א-ה-ה', אלא שהוא בלשון נסתר.

(ג) **י-ה** - קיצורו של שם הוי"ה, והוא השורש המצומצם של 'היה', ללא התייחסות לזמן כלשהו. ועניינו לבטא יסוד הווייתו יתברך, שאינו תלוי בעבר הוה ועתיד, אלא נמצא קיים בהחלט, למעלה מכל הגדרת זמן.

מבין שלשת השמות הללו, רק את השם העיקרי - שם הוי"ה - אסור להגות באותיותיו. אבל שאר השמות הנזכרים - הגם שאף הם נובעים ונגזרים משם הוי"ה - אינם בכלל איסור זה. ואולם, אין טעם הדבר משום ששם זה מורה על קדושה חמורה יותר משאר השמות [ובכתבי האר"י מבואר כי אדרבא, דרגת קדושת השם 'א-ה-ה' חמורה יותר משם 'הוי"ה'. לפי שידעת הקב"ה בעצמו גדולה וגבוהה ממידת השגתנו בו, ולכן גם השם שבו הוא קורא לעצמו גדול מן השם שבו אנו קוראים אליו]. אלא הואיל והשם הזה נקבע לשמש כשם ה' בפי ישראל, אין זה מן הכבוד שיהיה נישא ומוזכר בפי כל, וכשם שאמרו לענין כבוד רבו וכבוד אביו - שלא יקראנו בשמו, על אחת כמה וכמה ששם הא-ל יתעלה אין להגותו במפורש בקראנו אליו, מפני כבוד מלכותו. מה שאין כן בשם המקור 'א-ה-ה', ובשם המקוצר 'י-ה', הגם שאף אלו נחשבים כשם העצם למציאותו יתברך ולא כתארים וכינויים, מכל מקום, הואיל ולא נקבעו לשמש כשם ה' בפי ישראל, אין בהזכרתם משום חסרון כבוד לקדושת השם.

אמנם איסור זה להגות את השם באותיותיו, לא נאמר אלא בעולם הזה, שבו קרבת ישראל לה' היא כקרבת האב לבנו והרב לעבדו, ועיקר הכבוד מתבטא ביראת הרוממות, ובהגבלת ההתקרבות המלאה אל מקור הקדושה - "כי מי הוא זה ערב את לבו לגשת אלי נאם ה'" (ירמיה ל, כא) [מלבד בבית המקדש, שהוא מקום הידידות וברית האהבה שבין ישראל לה' השוכן בתוכם, כמו שנאמר (שיר-השירים ג, ט) "אפריון עשה לו המלך שלמה" - רק שם היו מזכירים כהני ה' את שמו המפורש, ובתנאים מסוימים בלבד]. אבל בעולם הבא, יהיה השם הגדול מוזכר בפי ישראל בכל עת, כי אז תעלה דרגת קירבת ה' לבחינת דוד ורעיה, כמו שנאמר (הושע ב, יח): **והיה ביום ההוא נאם ה' תקראי אישי ולא תקראי לי עוד בעלי**. ופירש"י: **תעבדוני מאהבה ולא מיראה; אישי - לשון אישות וחביבת נעורים, בעלי - לשון אדנות ומורא**. לפי שכבוד הרעיה לדודה אינו על דרך היראה וההגבלה, אלא על דרך האהבה והקרבה. וכדרך שהרעיה קוראת לדודה בשמו ואין בכך חסרון כבוד אלא מידה נכונה, אף כנסת ישראל תשא את שם ה' בפיה לגודל קרבתה אל השכינה, וביום ההוא יקוים מקרא שכתוב: **'והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד'**. וכמו שדרשוהו חז"ל: **כולו אחד - נקרא ביו"ד ה"א ונכתב ביו"ד ה"א**.

נערך ע"י הרב דוד אנשין

פשוטו של מקרא

כי עוז לאלוקים" (תהילים סב, יב), דהיינו שהגם שדבר אלוקים אחד הוא, הרי מעוצם עזוזה ועושרה של התורה - דבר ה', כלולים בה כמה משמעויות שניתן לנו לשמוע אותם.

דבר נשגב זה שיש בדבר ה' 'שתים' זו שמעתי מצינו אותו בכמה אופנים. הראשון הוא מה שאמרו חז"ל בפסוק זה - 'מקרא אחד יוצא לכמה טעמים' (סנהדרין ד:), כלומר שבפשט הפסוק עצמו נאמרו כמה מהלכים, וכגון מה שמצינו על הא דכתיב 'לא תאכלו על הדם', שנאמרו בו כמה וכמה פירושים כדאיתא בגמרא (שם סג), ומה'אחת דיבר אלוקים' שבפסוק זה, נלמדים כל ההלכות הללו, והיינו 'שתים' זו שמעתי.

ועוד כלול בכתוב - 'אחת דיבר אלוקים' שתיים זו שמעתי, שכל אחד משיג בתורה לפי דרגתו, עד שגם היניק וחכים מבין מעט כפי כוחו, ובאותו עניין עצמו, הרי גאוני הדורות אדירי התורה משיגים בו חלקים ומעמקים מחודשים. וכן ידוע בדברי האלשיך על התפילה 'ותן חלקנו בתורתך' שלכל אחד יש חלק בתורה אשר הוא מיוחד רק לו, ורק הוא שומע ומשיג חלק זה. ושרשו במאמר חז"ל - הביאני המלך חדרינו כשם שיש להקב"ה חדרי חדרים בתורתו כך יש להם לתלמידי חכמים לכל אחד ואחד חדרי חדרים בתורתו (תנא דבי אליהו רבה פרק ו).

כמו כן נכלל בפסוק - 'שתים' זו שמעתי, מה שמצינו שבפסוק אחד נחלקו חז"ל ודרשוהם נוגדות זו את זו, וכל אחד מהחכמים דורש את הפסוק באופן שונה, וכולם הם דבר אלוקים, שהקב"ה מסר את דבריו באופן שניתן לשמוע אותם בכמה אופנים מנוגדים, וכפי שאמרו - **אלו ואלו דברי אלוקים חיים** (עירובין יג:). וכן איתא - **בעלי אסופות - אלו תלמידי חכמים שיושבין אסופות אסופות ועוסקין בתורה, הללו מטמאין והללו מטהרין, הללו אוסרין והללו מתירין, הללו פוסלין והללו מכשירין, שמא יאמר אדם היאך אני למד תורה מעתה, תלמוד לומר כולם נתנו מרועה אחד, א-ל אחד נתנו, פרנס אחד אמרנו, מפי אדון כל המעשים ברוך הוא, דכתיב 'וידבר אלוקים את כל הדברים האלה'** (חגיגה ג:).

עוד מעושר נפלאות התורה הקדושה ומעמקיה שיש בו כמה רובדים זה למעלה

כשמדובר ברמזים הנלמדים מצלילים דקים אשר רק אוזן קשובה ביותר מסוגלת להבחין בהם, פשיטא שבכגון דא אצל אדם לא שייך לדקדק בכל הבעה וצליל קל שבדבריו על מנת להפיק ולהסיק מהם מסקנות מסוימות.

לא כך תורתנו הקדושה הנתונה לנו מסיני, תורתנו היא "דבר אלוקים" כפשוטו וכמשמעו, וכזאת עלינו להתייחס אליה בבואנו לחקור את מסתרי צפונותיה. כאן אנו חייבים להאזין ולהקשיב הקשבה פנימית, לא רק לפשטן של דברים בצורתם המילולית החיצונית, אלא גם להסכית הסכת היטב לכל צליל והבעה דקה העולה מן הדברים, וללמוד אף כל לחש ורחש קל הבוקע מהם. ועל כגון דא נאמר בכתוב (שמות טו-כו) "והאזנת למצוותיו" ופירש"י "תטה אזניים לדקדק בהם". כאשר עוסקים ב"דבר אלוקים", מן הנמנע להתייחס אך ורק לפשט הדברים, ועל כרחך אתה חייב להאזין גם לכל צליל והגה דק ולכל שינוי לשון קל בסגנון הכתובים, שהרי כל אלה הם קול ה' המדבר אלינו, וכיוון בדקדוק להשמיענו כל זאת, ומהם יש ללמוד ולשמע כמה וכמה הלכתא גבירתא, כי על כן, באלה הקפלים הדקים ובלתי נראים לעין השטחית, הלכות גדולות שנו לנו בהם, וכמה עמקו ושגבו הדברים.

זהו איפוא הביאור בדברי רש"י ז"ל שהצבנו בראש דברינו; דבר ה' הוא כאש וכפטיש יפוצץ סלע, ולכן, אף אם "יתיישב המקרא על פשוטו דבר דבור על אופניו" עדיין יש מקום ל"והדרש תדרש", כי על כן דבר ה' גם מתחלק לכמה ניצוצות הן המה שינויי הבעה וצלילי הלשון הדקים והמשתנים במקומות שונים, אשר מהם ניתן לנו לדרוש וללמוד פרטי הלכה רבים, כי מאד עמקו מחשבותיו יתברך ורק אחר העיון והדקדוק הרב בהם אנו מוצאים את המרגניתא המסתתרת מתחת לחספא המדומה, "דבש וחלב תחת לשונך". מציאת החלב והדבש המסתתרים תחת הלשון, זוהי עבודת הקודש של חז"ל בבואם לדרוש את דרשות המקראות, ואשרינו אם נזכה להבין אפילו טיפה אחת מעומק כוונתם, אשר ארוכה היא מני ארץ ורחבה מני ים.

עוד הבחנה בעניין הדרשות נתפרש לנו ע"י נעים זמירות ישראל דוד המלך ע"ה - "אחת דיבר אלוקים שתיים זו שמעתי

"לכך אני אומר יתיישב המקרא על פשוטו דבר דבור על אופניו, והדרש תדרש", שנאמר הלא כל דברי כאש נאום ה' וכפטיש יפוצץ סלע מתחלק לכמה ניצוצות" (לשונו הזהב של רש"י שמות ו, ט). דברי רש"י אלו הם נר לרגלנו, בבואנו לפרש ולבאר ענייני הדרשות בדברי חז"ל, אשר לפעמים הם נראים לנו לפום ריהטא כמדרש פליאה סתום וחתום. וכן לעיתים קרובות נראין לנו הדרשות כמי שאינן עולות בקנה אחד עם מה שנקוט בדינו כפשוטו של מקרא, והנה מקצת המפרשים נטו לבאר כי הדרשות הן בחזקת אסמכתא בעלמא, כלומר עיקרי ההלכות היו מסורים בפי חז"ל איש מפי איש עד מרע"ה, אלא שחז"ל מצאו לנחוץ לרמוז את ההלכות בלשונות המקראות, אף אם לכאורה אין הדברים מתיישבים עם פשוטי המקראות. ובוודאי שדבר זה אין הדעת סובלתו, דהלא כמה וכמה ויכוחים גדולים נתווכחו חז"ל וכמה קולמוסין נשתברו על ידם על כל קוץ ותג של הדרשות שדרשו הם, כידוע לכל בר בי רב הבקי במקצת בדרכי התלמוד, ואיככה נוכל לומר כי כל הויכוחים הגדולים אשר כותלי בית מדרשא דחז"ל נזדעזעו בשלהם, נסובו אך ורק על רמזים בעלמא, וודאי הדבר תמוה לפרש כן כי המדובר ברמזים גרידא. מאידך גיסא גם לפרש את כל הדרשות האלה על דרך הפשט ממש, למראה עינינו הדבר הוא בגדר הנמנעות כמעט, והדברים טעונים נגר ובר נגר שיפרק סתומות וחתומות אלה.

דברי רש"י שציטטנו לעיל בריש דברינו, הם כאמור, נר לרגלנו בבואנו להתייחס לסוגיא עמוקה זו. לא הרי דיבורו של מלך מלכי המלכים הקב"ה כדיבורו של בשר ודם, אדם אינו מסוגל להיות אחראי לדברים היוצאים מפיו אלא אך ורק למובנם הפשוט והבסיסי ותו לא, ואף אם הדברים יצאו מפיו בצליל ובאופן מסויים אשר לכאורה אפשר להיאחז בהם וללמוד מצלילים ודרכי הבעה אלה, משמעויות מסוימות, הרי בכל זאת האומרם פטור מן האחריות למשמעויות נלמדות אלה, מכיון שבן אדם ככל שיהא גדול עם כשרונות גאוניים אינו מסוגל להקיף בדעתו את כל המשמעויות שיתכן שיהיו לדבריו ולשים לב אליהם, וגם אם יוכל להקיף את הדברים בדעתו הרי לא יהא בכוחו לכוון את דבריו וצליליהם שיתאימו עם כל הרעיונות שמתכוון אליהם. וגם שכן אדם עלול לטעות, ולעולם אין הוא ניצול משגגה וחוסר דיוק, על אחת כמה וכמה

א ודרשות חז"ל

שנדע לכון את הלב ואת המחשבה בעת קיומה, והידיעה מהי צורת המצוה ומה הם רק הלכותיה, נוגע גם למעשה, כי מה שהוא מצורת המצוה הריהו לעולם מעכב בקיומה, אך מה שאינו מעיקר צורתה אלא הוא רק פרט דין, יש לפעמים שאינו מעכב בדיעבד, וכמו שמצינו בגמרא דכדי שיהא מעכב בעינן 'שנה עליו הכתוב לעכב'. וכן מצינו בגמרא (סנהדרין מה:) פלוגתא לגבי פרטי דינים המפורשים בתורה בכמה מצוות, אם בעינן 'קרא דכתיב' ומעכבים. ובמקו"א יבואר בארוכה בעז"ה.

✧

ונביא בזה כמה דוגמאות, אשר ימחישו לנו בעליל את היסוד הגדול הזה, ודוגמאות אלה על הכלל כולו יצאו ללמד.

הנה במצות תקיעת שופר בר"ה, נאמר בכתוב - 'זכרון תרועה' וכן 'יום תרועה' יהיה לכם', ובדרשות חז"ל למדו (ר"ה לד.) דצריך להריע שלש תרועות, כדאיתא שם - 'ומנין שלש של שלש שלש, ת"ל 'והעברת שופר תרועה', 'שבתון זכרון תרועה', 'יום תרועה יהיה לכם', עיי"ש. וצריך להבין, דאם רצתה תורה שנריע שלש תרועות בר"ה, הו"ל לתורה לכתוב "תריעו שלש תרועות", ולמה כתבה יום תרועה, ורק מילפוטא אנו למדים דבעינן שלש תרועות, וצ"ב.

והתשובה היא, דאילו היה כתוב "תריעו שלש תרועות", היה נראה דזוהי באמת צורת המצוה וגדרה, להריע שלש תרועות בר"ה, ומכיון שאין הדבר כך, אלא צורת המצוה היא דר"ה יהיה לנו "יום תרועה", כלומר שעצם היום יהיה יום תרועה, אלא דלימדה אותנו התורה דעשיית היום ליום תרועה, יהיה ע"י שנריע בו שלש תרועות, ומספר תרועות זה דייקא, הוא העושה את היום ליום תרועה. ומכיון ששלש תרועות הם רק מפרטי הדינים המעשיים כיצד לקיים מצוה זו, לפיכך כתבה תורה דבר זה רק בילפוטא.

כלומר שעיקר גדר המצוה וצורתה הוא המבואר בפשט לשון המקראות, אלא דמהילפוטא והדרשות אנו למדין את פרטי המצוה ודיניה כיצד לקיים מצוה זו בפועל.

ואותו הביאור הוא גם בענין תקיעה תרועה תקיעה, שלמדוהו שם מקראי - 'ומנין שפשוטה לפניה ת"ל והעברת שופר תרועה, ומנין שפשוטה לאחריה ת"ל תעבירו שופר'. וגם כאן עולה השאלה **המשך בעמוד הבא**

בירושלמי - **אמר רבי ינאי אילו ניתנה התורה חתוכה לא ניתנה לרגל עמידה וגו'.** **כדי שתהא התורה נדרשת מ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור** (סנהדרין פ"ד הלכה ב).

אכן עניין הדרשות שנרמז בהא ד'דבש וחלב תחת לשונך', ובהא דכתיב 'כפטיש יפוצץ סלע', שעומק לשון התורה כולל בתוכה עוד הרבה הלכות ופרטי דינים שלא נכתבו להדיא, ולמדים אותם מהמידות שהתורה נדרשת בהן, הנה זה צריך להבין משום מה נכתבו רק ברמז ובדרשא, ולא נכתבו בפירוש. ועוד צריך לדעת איזה דברים בחרה התורה לכתוב בפירוש, ואלו הלכות די להם שיכתבו רק ברמז וילמדו בדרשות חז"ל.

והנראה בזה, שהעקרונות שהם גוף המצוה ומהותה, כתבה אותם התורה בפירוש, אולם פרטי הדינים דקדוקיה והלכותיה, כל אלו מאחר שאין הם עצם צורת המצוה, ניתנו באופן שילמדו מתוך הבנת העומק של הכתוב בדרכי הדרש, ואין הטעם בכדי שהתורה תהיה כתובה בדרך קצרה, אלא משום שכך היא דרך כתיבה נכונה, שהדבר העיקרי יהיה מפורש, והדבר המשני יהיה נלמד מן הכתוב רק באופן של רמז ודרשא, ובוודאי שתורת האלוקים כתובה באופן הנאות ביותר מזוקק שבעתיים.

והנה מה שהוא מעיקר צורת המצוה וודאי דבעינן שיהא מפורש להדיא, ואילו מה שהוא רק פרט והלכה מסויימת די לו שיהא נלמד מדרשא, אולם מצינו שגם דינים פרטיים שאינם מעיקר צורת המצוה, ובכל זאת מפורשים בתורה. וחז"ל ברוחב דעתם ידעו לקבוע מהו מעיקר צורת המצוה, ומה אינו אלא דין והלכה פרטית.

ונוסף על כך, הרי מסירת הדברים באופן זה, מאירה לנו את העיניים ומלמדת אותנו שאנו נדע מה הוא העיקר וצורת המצוה, ומה הוא התוספת ופרטי הדינים, ולא יבואו לטעות ולומר שהדברים המשניים גם הם מעיקר הדבר.

כי התורה אינה כספר הלכות כמו הרמב"ם והשו"ע שמטרתם אך ורק ללמד את אשר מוטל עלינו לעשות ואיך להתנהג בפועל, אלא התורה גם באה ללמדנו מהו תוכן המצוה ומהו גדרה, ומהו רק פרטי דיניה להעמיד אותנו על האמת, שנשכיל לדעת מהו צורת המצוה, וכדי

מזה, עומק לפנים מעומק, והוא מה שאמר שלמה בחכמתו - "תפוחי זהב במשכיות כסף - דבר דבור על אפניו" (משלי כה,יא). כלומר שיש תפוחים עשויים מזהב ולגדול יקרתם מצניעים אותם בתוך כלים מכסף, ובהשקפה ראשונה נראה רק הכלי החיצוני של הכסף, אולם יש בהם נקבים דקים שניתן לראות דרכם את יפעת התפוחי זהב הפנימיים. וכמו כן חכמת התורה, שגם ברובד החיצוני הנגלה היא יקרה ומשיבת נפש כמשכיות כסף, אמנם החכמים יודעים להביט אל הרובד הפנימי להשכיל בעמקי סודותיה וסברותיה הנחמדים כתפוחי זהב ולהתענג מצוף דבשה (עיין רלב"ג ופירוש הגר"א משלי שם).

ועיין בהגדרתו הנפלאה של הגאון מטעלז בעל ה'שיעורי דעת' על עניין זה - 'וכן בענייני חכמת התורה וטעמי המצוות, הטעמים הנגלים והנסתרים אינם טעמים נבדלים שאין להם שייכות זה לזה, אלא באמת טעם אחד הוא, הטעם הנסתר הוא שורש הטעם הנגלה ונשמתו, המבין את הטעם בפשוטו יודע רק את הלבוש, אבל התורה יש לה לבוש וגופא ונשמתא ונשמתא דנשמתא וכן למעלה לאין שיעור. טעם זה שאנו מרגישים בלבוש, אם נחדור אל פנימיותו נמצא בו טעם יותר עמוק, ואם נחדור אל פנימיותו נמצא בו טעם יותר עמוק, ואם נחדור אל נשמת הטעם הזה נמצא בו את הטעם הנסתר'. (שיעורי ד' ח"א מאמר ג - נשמת התורה).

✧

אכן השאלה העולה בכללות יסוד עניין הדרשות, שמאחר שרצון ה' היה למסור לעם ישראל את כל הדברים שדרשו חז"ל, מדוע אם כן לא נכתבו הדברים במפורש.

והנה חלק סודות התורה שנרמז בהא ד'תפוחי זהב במשכיות כסף', הרי מה שהוסתרו הדברים, היינו משום שלרגל רוממות וקדושת הדברים, ראוי שיהיו הדברים מכוסים ונסתרים וכדכתיב - 'כבוד אלוקים הסתר דבר', וגם שעצם הדברים הם עמוקים אשר לאו כל מוחא סביל דא, ואינם ראויים אלא לחכמים ומבינים מדעתם בלבד.

וגם מה שנכלל ב'אחת דיבר אלוקים שתים זו שמעתי', הרי בוודאי שאם הדברים היו מתפרשים כבר לא היה ניתן לפרשם בכל הגוונים השונים לפי לב החכמים, ולכן ניתנו דווקא באופן זה שיהיו בהם כל האופנים הללו. וכדאיתא

ברמז ובעומק הלשון, וצריך לחשוף ולגלות אותם, ולזה זכו החכמים בגודל חכמתם שפענחו את צפונות התורה, ודרשו על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות, וכעניין 'די לחכימא ברמיזא'.

וחלק זה שבתורה התחזק ביותר מאז עליית עזרא הסופר שכתוב בו - **כי עזרא הכין לבבו לדרוש את תורת ה' ולעשות וללמד בישראל חק ומשפט** (עזרא ז, י). **ויקראו בספר בתורת האלוקים מפורש ושום שכל ויבינו במקרא** (נחמיה ח, ח). כי בתקופת בית שני התרחב העניין של דרשות חז"ל שהאיר ה' עיני חכמי ישראל לראות בתורה גם מה שאינו מפורש בה, אלא מרמז בלשונה. [ועיין רש"י זבחים סב. (ד"ה אלא) שבבנין בית שני (בימי עזרא), דרשו ממקרא להוסיף על המזבח עד ששים אמה. ושלמה - בבנין הבית הראשון - לא הבין לדרשו].

אכן יש עוד חלק נשגב בתורה שבעל פה, והיינו שחכמי התורה הגיעו לדרגת 'דעת תורה', בבחינת 'תורה דיליה', וכבר מסוגלים ברוחב ליבם לעמוד על אמיתות סברת התורה ולקבוע הלכות, ודבר ה' זרח בקרבם להורות מדעתם הוראות בתורה. והם כל ההלכות שישודם בסברות חז"ל כגון 'אין ברירה-יש ברירה', 'אין בילה-יש בילה', 'יאוש שלא מדעת הוא יאוש או לא הוא יאוש'. שלא למדו זאת מדרשא או רמז כי אם מסברת לבם, שאחרי שהחכימו בחכמת התורה הגיעו לדרגה שיכולים לחדש מעצמם, וכעניין 'תן לחכם ויחכם עוד'.

ודבר נפלא זה התחזק והתרחב במיוחד בתקופת התנאים והאמוראים, כדאיתא בחז"ל - **דברים שלא נגלו למשה נגלו לרבי עקיבא וחביריו, וכל יקר ראתה עינו** (איוב כח) **זה רבי עקיבא וחביריו** (במדב"ר יט-ד). ובגמרא - **משמת ר"ע בטלו זרועי תורה ונסתתמו מעיינות החכמה** וברש"י - **זרועי תורה - עומק סברא וכו'** (סוטה מט.). ובפיוט 'ארזי הלבנון' (על עשרה הרוגי מלכות) - **רבי עקיבא עוקר הרים וטוחן זו בזו בסברה**.

ושלימות הדבר יהיה בימות המשיח שכתוב בו 'ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה' והריחו ביראת ה''. ואמרו חז"ל - 'מורח ודאין' (סנהדרין צג.). כלומר שידון לפי הרגשת ריח הדברים. וכתוב 'זאת הברית אשר אכרות את בית ישראל אחרי הימים ההם נאום ה', נתתי את תורתך בקרבם ועל לבם אכתבנה'. במהרה בימינו אמן.

תודתנו נתונה להגאון רבי משה שיינברגר שליט"א מח"ס "עליות משה" על אשר נאות להעלות את הדברים על הכתב בעטו המבורך

פרשיות שמות - וזרא ❖ טבת תשס"ח

הטעם הוא דמכיון דיד שמאלית היא יד הכהה והחלושה שבאדם, ועיקר מעשיו ופעולותיו הם בימין, ע"כ בדין שתהא הנחת תפילין ביד שמאל שאין בה פעולת מלאכה. וכ"ז נלמד מדרשא ומילפותא דקראי, ודו"ק בכל זה.]

היסוד והשורש מכל מה שנתבאר הוא, דמשמעות העולה מפשטי הכתובים, היא היא צורת וגדר המצוה, ואילו את הפרטיים המעשיים וסדרי קיומה של כל מצוה, למדין אנו ממדרשי חז"ל.

❖

דוגמא נוספת, דהנה על מה שכתוב בתורה "עין תחת עין" דרשו חז"ל (ב"ק ג:). דהכוונה תשלומי ממון דהיינו דמי עינו, וצריך להבין דא"כ אמאי כתבה התורה "עין תחת עין", הו"ל לכתוב מפורש דצריך לשלם ממון. והתשובה בזה גם היא כנ"ל דהנה נתבאר שם בסוגיית הגמרא, דמשמעות תשלומי הממון תחת העין הוא מעניין כופר, כלומר דבאמת על ראשי אברים בדין היה שיתחייב בעין תחת עין כפשוטו, כשם שבהא דכתיב בסמוך לו "נפש תחת נפש" הוא כפשוטו, אלא דבראשי איברים אמרה תורה שדי לו שישלם כופר דהיינו ממון (כשם שמצינו כופר גבי שור שהמית אדם ועוד). והנה אילו היה כתוב תשלומי ממון בפירוש, הוה סבירין דהיינו כמו כל תשלומי ממון על נזיקין, שכל חיובו הוא רק ממון, אשר על כן כתבה תורה "עין תחת עין" שגדר דינו הוא עין תחת עין ממש, אלא דממדרשות ומילפותות המבוארות שם בסוגיית הגמרא, אנו למדין, דהעונש של עין תחת עין הקילה תורה להמיר אותו בכופר תשלומי ממון. וזה ברור.

[ויש להוסיף שלכאורה אם לא ישלם אזי יהא חייב בדיני שמים 'עין תחת עין', כמו שמצינו בשור שהמית אדם שאם אינו משלם כופר חייב מיתה בידי שמים כדאיתא בחז"ל (מכילתא פרשת משפטים ובגמרא כתובות לו.). ואם כן הא דכתיב 'עין תחת עין' יש בו משמעות גם למעשה.]

ואפשר להכביר בדוגמאות כהנה וכהנה, אולם עיקר מטרתנו היא רק להראות את הכיוון הכללי בזה, ואדרבה, יבואו אחרים ויוסיפו על כך ועל פי דרך זו עוד כהנה וכהנה, והיה זה שכרנו בעמלנו בעזהש"ת.

❖

והנה כל מה שדיברנו כאן בדרשות חכמים הן מה שנלמד מ'דבש וחלב תחת לשונך' והן מה שנלמד מ'אחת דיבר אלוקים שנים זו שמעתי', והן מה שנרמז ב'תפוחי זהב במשכיות כסף'. הם באמת מונחים בלשון התורה אלא שהם כתובים

כנ"ל, מדוע לא כתבה תורה להדיא - תתקעו ותריעו ושוב תתקעו. והתשובה גם בזה היא לפי היסוד הנזכר, שגדר מצוה זו הוא קול התרועה, וכפשטיה דלשון המקרא 'יום תרועה יהיה לכם', אלא דדרשינן שסדר התרועה הוא שמקדימין לה תקיעה וגם אחריה יתקעו תקיעה, שכן היא דרכה של תרועה. ובוה מבואר הדבר, דאילו היה כתוב תתקעו תריעו ותתקעו, היינו סוברים דכך היא צורת המצוה, תקיעה תרועה ותקיעה, ואין לתרועה כל יתרון על התקיעות. אבל עכשיו שכתוב רק 'יום תרועה יהיה לכם', ומילפותא אנו למדין דין תקיעה לפנייה ולאחריה, יודעים אנו דעיקר צורת המצוה היא התרועה, אלא דהתקיעה לפנייה ולאחריה הן בגדר הקדמה ופתיחה וגם סיום להתרועה שהיא העיקר והמרכז שבדבר, דו"ק והבן כי הדברים נפלאים והם משגב רוממות חכמת תורתנו הקדושה.

❖

ההלכה דמקום הנחת המזוזה הוא בצד ימין, לא נתבאר בכתוב להדיא, אלא דילפינן לה מקרא - דכתיב 'ביתך - דרך ביאתך, וכי עקר איש כרעיה דימינא עקר ברישא' (יומא יא), והטעם, כנ"ל, דהאי דינא שתהא מזוזה בימין אינו מעיקר צורת מצות מזוזה, כי גדר מצות מזוזה הוא לכתוב על מזוזת הבית, אלא שלמדין אנו שהמקום הנכון והמתאים הוא על ימין ביתו דווקא, וזהו הטעם שלא נזכר דבר זה בקרא להדיא. [ואכן מצאנו לבעל קיצור שו"ע דס"ל דבדיעבד כשירה המזוזה בשמאל. והר"ז עולה בקנה אחד עם דברינו. שמזה שהעמידה התורה ללמוד דין ימין מדרשא ולא בפירוש, למדנו מזה שצד ימין הוא רק תוספת פרט, ולא מעיקר צורת המצוה. ולכן יש מקום לומר בזה, שאינו מעכב.]

גם הדין דהנחת תפילין צריך שתהא על יד שמאל לא נזכר בכתוב להדיא, וילפינן לה (מנחות לו.) או מקרא דכתיב 'וקשרתם - וכתבתם' ודרשינן מה כתיבה בימין אף קשירה בימין, וכיון דקשירה בימין ממילא הנחה בשמאל, או מקרא דכתיב 'ידכה' ודרשינן - 'יד כהה'. ועיי"ש עוד דרשה. והנה גם בזה, הרי מהא דלא נזכר בכתוב להדיא דין תפילין ביד שמאל, למדין הננו, דמעיקר צורת המצוה דתפילין וגדרה, לא בעינן שתהא דווקא בשמאל אלא דגדר מצוותה הוא שתהא על היד, אבל דינא דיד שמאל הוא קביעת מקום הנחה גרידא.

[והטעם להאי דינא, הרי לפי הילפותא הראשונה הוא, דמכיון שהקשירה צריכה שתהא בימין, ככל פעולות האדם ותשמישיו שדרכם בימין, ממילא ההנחה היא על יד שמאל. ולפי הילפותא השניה,

הרב יואל יעקב פרידמן

זמן אמירת מודים דרבנן

יש לדון בדין מודים דרבנן אם אפשר להתחיל לומר מודים כשהש"ץ כבר עומד באמצע ברכת מודים או דשעתה הוא דוקא בעת התחלת הש"ץ לומר מודים ולא אח"כ.

והמעין במקורי הדברים יראה דיש כאן ב' דינים א. דין שחיה שצריך לשחות עם הש"ץ. ב. דין אמירת מודים דרבנן. ונראה ש' דינים אלו אינם קשורים זה לזה, דכן מבואר בירושלמי (ברכות פ"א ה"ה) דאיתא התם תנא רבי חלפתא בן שאול הכל שוחין עם הש"ץ בהודאה, ואח"כ הובא שם דרבי יסא עלה מבבל לא"י וראה שאומרים שבח בלחש ושאל מה הם אומרים ואמרו לו הנוסח של מודים דרבנן. וכן משמע לשון הטור (סימן קכו) שהעתיק מקור דין שחיה מירושלמי ברכות ה"ל, ודין אמירת מודים דרבנן הביא מבבלי (סוטה מ.) ומשמע דב' ענינים הם. וכן מבואר בפרישה (סימן קכו סק"א) שהקשה אמאי הביא הטור המקור שצריך לשחות מהירושלמי ולא הביא הא דגמרא סוטה דהכנס לביה"כ ומצא ציבור מתפללין אם יכול להתחיל ולגמור עד שלא יגיע ש"ץ למודים יתפלל ואם לאו אל יתפלל, ותיירץ דמהבבלי שמענו רק דכשיגיע ש"ץ למודים צריך לומר עמו מודים, אבל ליכא למשמע מיניה דשוחין עמו ולכן מביא מהירושלמי, ע"כ. ומבואר מה"ל דין שחיה בשעה שהש"ץ שוחה אין מחייב אמירת מודים, ודין אמירת מודים אינו מחייב שחיה.

ויותר יש להוכיח כן מדין שיש בו נפק"מ למעשה, דהנה איתא בסימן קט לגבי הכנס לביה"כ כשהש"ץ התחיל כבר חזרת הש"ץ ואם יתחיל הוא להתפלל לא יוכל להגיע לומר מודים דרבנן עם הצבור לא יתחיל, אלא ימתין עד אחרי מודים, ומי"מ אם משער שבשעה שהש"ץ יאמר מודים יגיע הוא לאחד מהברכות ששוחה בהם ויוכל לשחות עם הצבור מותר לו להתחיל, וכתב במ"ב בשם האחרונים - יוא"ע"י שלא יוכל לומר מודים דרבנן בשעה שהצבור אומרים אין בכך כלום כיון ששוחה עמהם הרי דין שחיה אינו קשור לדין אמירת מודים דרבנן.

והביאור בזה נראה דהא דצריך לשחות הוא כדי שלא יהא נראה ככופר, וכלשון הטור בסימן קכו יעו"ש, ודין אמירת מודים דרבנן כתב באבודרהם הטעם דבשאר התפילה שהוא בקשה יכול לתבוע צרכיו ע"י שליח משא"כ במודים אין דרך העבד להודות לרבו ע"י שליח. והיינו דהרי עיקר חזרת הש"ץ ניתקנה כדי להוציא את הציבור בתפילה, וכמבואר בריש סימן קכד, ובהודאה אי אפשר להוציא את הציבור.

ויש לדון לפי המבואר, באם האריך בתפילתו וגמר בזמן שהש"ץ כבר עומד באמצע מודים דאין לו דין שחיה כיון שאין הש"ץ והציבור שוחין עתה, ואין כאן משום נראה ככופר. אכן לענין אמירת מודים י"ל דכיון דמתכוון עכשיו לשמוע מהחזן ברכת מודים שאוחז בו, יש לו לומר מודים דרבנן

דהא אין דרך להודות ע"י שליח, דכפי שנתבאר י"ל דדין זה לא שייך דוקא בעת התחלת הש"ץ באמירת מודים, ולכן יתחיל לומר מודים כל זמן שלא גמר החזן ברכת ההודאה.

[ויש לעיין אם צריך לשחות כשיתחיל בעצמו מודים דרבנן, די"ל דא"צ לשחות אף דאומר מודים כמש"י, ויותר מסתבר דיש תקנה נוספת דבאמירת מודים אנחנו לך צריך לשחות, והוא לא מדין שחיה ה"ל דהוא מטעם דנראה ככופר, וצ"ע בזה].

אכן מסתימת לשון הפוסקים שכתבו 'כשיגיע ש"ץ למודים שוחין עמו הצבור', נראה דא"צ לומר מודים דרבנן רק בעת שמגיע הש"ץ למודים, אבל כשכבר עומד באמצע ברכת ההודאה לא ניתקן לומר מודים [ויש לדחות].

ונראה דאפילו אי נימא כמש"כ לעיל דצריך לומר מודים דרבנן אף כשמתחיל כשהחזן כבר עומד באמצע הברכה, מ"מ בחנוכה ופורים בשעה שאומר הש"ץ על הניסים לכאורה אין להתחיל אז מודים דרבנן, ד'על הניסים' הוא דבר נוסף שניתקן כהודאה על הניסים שארעו לאבותינו בימים אלו, ואי"ז כחלק מברכת ההודאה, אלא שבברכת הודאה שעוסק בהודאה תיקנו להודות גם על זה, והוא ענין אחר, ואין לומר אז מודים דרבנן שענינו הוא לומר עם הש"ץ מודים.

ואפילו אם נפרש שבחנוכה ופורים נוסח ברכת מודים הוא בצירוף על הניסים, וכל שלא אמר על הניסים חסר לו בברכה, מ"מ י"ל דזה לא שייך לדין אמירת מודים דרבנן שתיקנוהו רק בעת אמירת הש"ץ ההודאה הכללית שאומרים בכל יום, ולא על הודאה שתיקנו לימים מסויימים כחנוכה ופורים.

וכשהרציתי את הדברים לפני רבינו שליט"א אמר דאפילו אם נאמר דצריך להצטרף אל הש"ץ אפילו כשהוא באמצע הברכה, אכן יש לדון כשכבר הגיע הש"ץ ל'וכל החיים' אם יכול להצטרף עתה, די"ל שהוא עניין אחר, שתיחיל ברכת מודים היא על מה שה' הוא אלוקינו אלוקי ישראל, ואילו 'וכל החיים' הוא תוספת שבח שגם 'כל החיים' מודים לשמו יתברך.

[וראיתי בספר אשי ישראל שהביא מספר דבר שאול שכתב דהמאריך באמירת מודים דרבנן עד שהגיע הש"ץ לברכת שים שלום צריך להפסיק ולא ימשיך לומר מודים דרבנן. וכתב שם בשם שו"ת רבבות אפרים דלפ"ז יש לומר דבחנוכה ופורים אם התחיל כבר הש"ץ לומר על הניסים ג"כ יפסיק מאמירת מודים דרבנן, כיון דעל הניסים הוא דבר נוסף ולא מעצם ברכת מודים, אכן לא העתיק יפה בספר ה"ל את דברי בעל הרבבות אפרים, דהוא כתב שם דלענין על הניסים יכול להמשיך לכ"ע לומר מודים דרבנן כי זה מקום הודאה, וכן נראה המנהג דאין מפסיקין מלומר מודים דרבנן כשמגיע הש"ץ ל'ועל הניסים'.]

שאלות

בסליחות לעשרה בטבת מסתיים הפזמון המרכזי בחרוז - **תהפוך לרוחה את צום החמישי. לששון ולשמחה, צום הרביעי וצום העשירי.** והוא מיוסד על הפסוק - **כה אמר ה' צבא-ות צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמועדים טובים.**

ותמונה שבנוסח הסליחה השמיט את 'צום השביעי'. ואין לומר שמחמת סדר החרוזים נעשה הדבר, דאיך יתכן שמחמת זה יכניסו בסדר התפילה שיבוש וטעות.

תשובות

במה ששאל הרב ישעיה שיינברגר, מה נשתנה קרא ד'בשבתך בביתך ובלכתך בדרך' שלא נתחייבנו לקיימו למעשה - לקרות בהם את שמע, וכמו בשאר הפסוקים בפרשת שמע שיש בהם מצוה.

א. נראה, דבאמת עיקר פשוטו של מקרא - 'בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך', היינו, שתמיד בכל עת יהיו דיבורינו בענינים אלו [- יחוד ה', אהבתו ותורתו]. אבל לא שבזמנים אלו דייקא נקרא את שמע, אלא שהכתוב פירט את כל סוגי הזמן, לאמור, שבכל זמן אנו חייבים בזה. אכן חז"ל דרשו בעומק כוונת הכתוב, כי מאחר שזמני השכיבה והקימה הם זמנים מוגדרים, א"כ אנו חייבים בזמנים אלו לקרא את שמע בפועל, ורק בזה יוצאים ידי חובת מצוה זו.

אבל - 'בשבתך בביתך ובלכתך בדרך', מאחר שאינם זמנים מוגדרים, א"כ אין מקום לחייב לקרוא בהם את שמע לעולם, אלא שבהם אנו מפרשים הכתוב כפשוטו, שהכוונה שתמיד נדבר בענינים אלו. [ועיין במתני' ברכות י: שדרשו בית הלל מקרא ד'בלכתך בדרך', שיש לקרוא את שמע כדרכו, ודלא כב"ש דסבירא להו שצריך לקרות את שמע כשהוא שוכב, והוא כמו שביארנו דהכוונה של 'ובלכתך בדרך' היא לאורח החיים הרגיל.]

הרב אברהם יצחק קרישעבסקי

ב. נראה דהיה פשוט להו לחז"ל, דקרא ד'בשבתך בביתך ובלכתך בדרך', אינם חיובים נוספים לבד מ'בשכבך ובקומך', שהרי על כרחך חיובים אלו נכללים בקריאת שמע שחרית וערבית, כי לעולם בזמן השכיבה או הקימה, נמצא האדם או בדרך או בבית. אלא כך הוא ביאור הכתוב: 'בשבתך בביתך ובלכתך בדרך' היינו האופנים שבהם חייב האדם לקיים זאת. ו'בשכבך ובקומך' הם עיקר זמני החיוב.

ועיין ברכות טז. - תנו רבנן, בשבתך בביתך, פרט לעוסק במצוה, ובלכתך בדרך פרט לחתן. ע"כ. הרי דמקרא ד'בשבתך בביתך' ילפינן צורת ודיני המשך הכתוב - 'בשכבך ובקומך'. וכש"כ.

הרב יחיאל יהודה שלזינגר - הרב מ. שוטלנד

השבת אבידה

נמצא ג'קט כחול עם פסים זהב/כחול מידה 5
בבית הכנסת המרכזי רחוב מנחת יצחק
מתקופת החגים
המאבד יוכל לפנות לטלפון 0527639297

ברכותיו לידידיו
הרב **ראובן קרישבסקי** שליט"א
אשר תרם עבור הוצאת הגיליון
לרגל השמחה השרויה בביתו
בהולדת הבן במו"ט

ברכת מזל טוב
שלוחה בזה למורינו הדגול
המלמדנו תורה והלכה בבהירות
ובמסירות נפלאה ה"ה
הגאון המפורסם
רבי מאיר סירוטה שליט"א
רב בקהילתנו
לרגל השמחה השרויה בביתו
בנשואי בנו
הבד"ח **חיים יהודה הי"ו**
יה"ר שיוזכה לרוות נחת ממנו
ומכל יוצ"ח
המברכים
תלמידיו שומעי לקחו

ברכות ואיחולים
לידידנו ורעינו
החשוב והיקר
אהוב על המקום
ואהוב על הבריות
הרב **אברהם וובר שליט"א**
לרגל שמחת
הולדת בנו הי"ו
המברכים
חברך בועד הרבנים לעניני צדקה
יצחק, נתנאל, חיים,
שמואל, משה, אבישי

ברכות מעומק הלב
נשגר בזה לידידנו ורעינו היקר
והאהוב איש חי ורב פעלים לתורה
ולתעודה ה"ה
הרב **דוד מינצברג שליט"א**
לרגל שמחת הבר מצווה של בנו
החתן **ישראל נח הי"ו**
יהא רעוא משמאי שיעלה במסילה
העולה בית קל ולאילנא רברבא
יתעביד לתפארת המשפחה
החשובה
המברכים
צוות המשרד

כולל משנת ציון
ברכת מזל טוב לבבית
שלוחה בזאת לידידנו הנעלה,
איש חמודות ורב תבונות, אשר
ידיו רב לו בהנהגת הכולל
במסירות הראויה לשבח
הרב **אברהם ובר שליט"א**
לרגל הולדת הבן
יה"ר מאת ה' שיוזכה לרוות
ממנה רוב נחת וקדושה מתוך
שמחה וטוב לבב.

ברכת מזל טוב
נשגר לרעינו האהוב
נעים הליכות ואציל הנפש
החתן **חיים יהודה סירוטה הי"ו**
לרגל נישואיו בשעט"ם
בורא עולם בקנין השלם זה הבנין
המברכים
בן ציון שטיינברג, נתן מאיר פרידמן,
שמואל הירשמן, אברהם חיים חשין

ברכת מזל טוב ורוב נחת
שלוחה בזה לאבינו הדגול
הרה"ג ר' **משה נחום ולנשטיין**
שליט"א
לרגל שמחת הבר מצווה של אחינו
וכן נשגר את איחולינו
לחתן הבר מצווה היקר **אלעזר הי"ו**
לרגל הבר מצווה
יה"ר שיעלה במעלות התורה
והוראה כשאית הורדק היקרים
משפחת ולנשטיין

ברכותיו לידידיו
הרב **שמואל גפנר שליט"א**
אשר תרם עבור הוצאת הגיליון
לרגל השמחה השרויה בביתו
בהולדת הבן במו"ט

בסימן טוב ובמזל טוב
בשבח והודיה לבורא עולם
מתכבדים אנו להזמיןכם
להשתתף בשמחת נשואי בניו היקרים
החתן
חיים יהודה
הכלה
בתיא
שתקיים א"ה בשעט"מ
ביום שלישי פרשת בא, א' שבט תשס"ח
באולמי 'בנות ירושלים'
עיה"ק ירושלים תובב"א
החופה בשעה 6:00
נשמח לראותכם משותתפים בשמחתנו
הורו החתן
מאיר סירוטה
הורי הכלה
אברהם פיש כהן
הזמנות פרטיות בקהילה לא נשלחו

טנא מלא ברכות
אשגר לידידי החברותא היקר
איש האשכולות ורב תבונות אשר רוח בו
יה"ה הרחיג ר' **דוד מינצברג שליט"א**
לרגל שמחת הבר מצווה של בנו הי"ו
חיים הירשמן
לידידי היקר הנכבד והנעלה
הר"ר **ראובן קרישבסקי שליט"א**
מול טוב מעומקא דליבא לרגל הולדת הבן שחי'
יה"ר שתרוח ממנו ומכל יוצ"ח תענוג ונחת
בריאות שמחה ושלש לאוי"ט אמן
קבץ תורה
שלמה שולמן

ברכות מקרב לב
להאי גברא נבא ידידי הדגול
איש הרוח והמעש ה"ה
הרב **דוד מינצברג שליט"א**
לרגל שמחת הבר מצווה של בנו הי"ו
מעומקא דליבא יעקב זיבבל

ברכת מזל טוב לבבית
שלוחה בזה לידידי האהוב והיקר
הרב **אברהם וובר שליט"א**
לרגל שמחת הולדת הבן במו"ט
תלמידך
מנחם הגדול

מיטב ברכותיו
נאחל לאחינו החשוב
הרב **ראובן קרישבסקי שליט"א**
לרגל הולדת בנו במו"ט
אברהם יצחק, שלמה, שמואל קרישבסקי

ברכת מזל טוב ורוב נחת
נשגר לידיד נאמן איש חיל המרבה פעלים
לתורה ולגמ"ח ה"ה
הרב **דוד מינצברג שליט"א**
לרגל שמחת הבר מצווה של בנו הי"ו
חיים ויפא נפרי ירושע בקר

טנא מלא ברכות
אשגר להאי גברא נבא ויקרא ידידי היקר
הרב **יעקב הירשמן שליט"א**
לרגל הולדת בנו שחי'
המברך מקרב לב
ישראל הירשמן

ברכותיו לידידיו
הרב **אפרים קלפהולץ שליט"א**
אשר תרם עבור הוצאת הגיליון
לרגל השמחה השרויה בביתו
בהולדת בנו במו"ט
ואוסי בתו בשעט"מ

ברכת מזל טוב חמה ולבבית
נשגר להאי גברא רב
חיכו ממתקים וכולו מחמודים
הרה"ח ר' **משה נפתלי דייטש שליט"א**
לרגל שמחת הבר מצווה
של בנו היקר הי"ו
יה"ר שיעלה במעלות התורה לתפארת
משפחתו החשובה
המברכים
יעקב הירשמן שלמה הרצל יהודה שיינברג
יוסף ברוי"ט רובין דוד מינצברג
אורי הולצמן יחיאל משה וורטהימר
יהודה רובין עמרם הירשמן
נתנאל לינדר שלמה קליין אליהו קלפהולץ
משה קירשנבויס מאיר פילמר
אהרן מפליסקי אריה ברנד
יהושע קלפהולץ יעקב הולצמן
שמעון קירשנבויס יוסף שיינברג

ברכת מזל טוב
לאחינו היקר
הרב **שמואל גפנר שליט"א**
לרגל השמחה השרויה במעונו
בהולדת הבת
משפחת גפנר

ברכת מזל טוב לבבית
לידידנו הנעלה, ידיד רב לו
בחינוך במסירות הראויה לשבח
הרב **שמואל גפנר שליט"א**
לרגל הולדת הבת
צבי בלוי, יעקב סגל,
דוד כהן, אפרים שוטלנד

ברכות לבביות
נשגר לידידנו ורעינו היקר שבאדם
הרב **מאיר פילמר שליט"א**
לרגל הולדת בנו במו"ט
שלמה קליין, אורי הולצמן, אריה ברנד,
משה קירשנבויס, אהרן מפליסקי
המברך

ברכות לבביות
נשגר לידידנו היקר, והחשוב נעים הליכות
הרב **שמואל גפנר שליט"א**
לרגל שמחת הולדת הבת
לומדי שיעור דב חזוני

ברכות ואיחולים
לידידי היקר והאהוב ברוך הכשרון ורב המעלה
הרב שלמה גאנצין שליט"א
חתן דודי הרה"ג ר' יהודה אלבום שליט"א
לרגל שמחת הולדת הבת
מתתיהו דייטש

ברכות לבביות
אשגר בזה לידידי הנאמן
הרב **דוד מינצברג שליט"א**
לרגל שמחת הבר מצווה של בנו הי"ו
המברך מקרב לב
חיים יוסף גוטליב

ברכותיו לידידיו
הרב **אברהם וובר שליט"א**
אשר תרם עבור הוצאת הגיליון
לרגל השמחה השרויה בביתו
בהולדת הבן במו"ט

וראו כל עמי הארץ
כי שם ה' נקרא עליך
בשבח והודיה לבורא יתברך על כל
הטוב אשר גמלנו, הננו מתכבדים
להזמין את מע"כ להשתתף
בשמחת הבר מצווה
של בנו היקר
שלמה זלמן הי"ו
שתתקיים בס"ד
במוצאי שבת קודש פרשת וארא
אור לנ"ח טבת תשס"ח
באולמי סאטמר
משעה 8 בערב
בברכה
חיים יוסף גוטליב

ברכה נאמנה
נשגר בזה לחברנו החשוב נעים הליכות אהוב על
המקום ועל הבריות
הרב **מאיר פילמר הי"ו**
לרגל הולדת בנו
יוסף ברוי"ט רובין יעקב משה גוטליב יהודה רובין
משה צבי ורבינצין יוסף ברי"ט רובין

ברכת מזל טוב
נשגר בזה לרעינו כלכביו
נעים הליכות ה"ה
הרב **אברהם וובר שליט"א**
לרגל הולדת הבן במו"ט
המברכים מעומק הלב
מרדכי משי' והב' משה צבי רובינצין

ברכות לבביות
אשגר לידיד אמת איש חמודות
הרב **מאיר פילמר שליט"א**
לרגל שמחת הולדת בנו במו"ט
המברך
אליהו קצנבורג

ברכות לבביות
להאי גברא נבא ויקרא, נושא חן בעיני
האלוקים ואדם ת"ה גיטון
הרב **חיים יוסף גוטליב שליט"א**
לרגל שמחת הבר מצווה של בנו במו"ט
המברכים
משפחת שיינברג

ברכות לבביות
אשגר לידיד אמת איש חמודות
הרב **מאיר פילמר שליט"א**
לרגל שמחת הולדת בנו במו"ט
המברך
אחיק נחמן פילמר

ברכות ואיחולים
נשגר לידידנו הנאמן והיקר נושא חן בעיני
האלוקים והאדם
הרב **אברהם וובר שליט"א**
לרגל הולדת הבן
ביוך קאפל, נתן מאיר גבירין,
שמואל מאיר חשין

ברכותיו לידידיו
הרב **מאיר פילמר שליט"א**
אשר תרם עבור הוצאת הגיליון
לרגל השמחה השרויה בביתו
בהולדת הבן במו"ט

קהל עדת ירושלים
נחלה ומונוח – רמת בית שמש
רמת חפציבה – קרן הבנין
טנא מלא ברכות
נשגר להאי גברא רב
הבקי בכל מכמני התורה ה"ה
הגאון המפורסם
רבי **מאיר סירוטה שליט"א**
רב בקהילתנו
לרגל השמחה השרויה במעונו
בנשואי בנו הבד"ח **חיים יהודה הי"ו**
יהא רעוא משמאי שירור נחת ממנו
ומכל משפחתו
וימשיך להרביץ תורה ולהרבות חיילים
בה מתוך הרחבת הדעת תמיד

ברכות ואיחולים
נשגר לידידנו הנאמן רב הפעלים לתורה
ולחסד מתוך פשטות וענות חן, אהוב על
המקום ועל הבריות ה"ה
הרב **דוד מינצברג שליט"א**
לרגל שמחת הבר מצווה של בנו
הבד"ח **ישראל נח הי"ו**
יה"ר שירור נחת ממנו ומכל משפחתו
וימשיך בפעולותיו הברוכים והכבירים
מתוך שמחה ושוב הדעת
המברכים
שלמה זלמן בלוי יצחק יעישטוק משה רובין

מיטב הברכות
נשגר בזה להאי גברא רב ויקרא
אוצר כלי חמדה מלא וגדוש
בתורה ועבודת ה' ה"ה
הרה"ג ר' **יעקב הירשמן שליט"א**
לרגל השמחה השרויה במעונו
בהולדת בנו למז"ט
יה"ר שיוזכה לרוות נחת ממנו ומכל
משפחתו וימשיך בפעוליו הברוכים
להגדיל תורה ולהאדירה
המברכים
תלמידו שיעור אבישינת תורת ירושלים

חברת תפלה ביהכ"ס עבודת ישראל
שע"י ארגון הנוער ישיבת המתמידים
ברכת מזל טוב
שלוחה בזה להאי גברא
המרבה חיילים לתורה
במסירות ובנאמנות
הרב **ראובן קרישבסקי שליט"א**
לרגל הולדת בנו במו"ט

ברכת מזל טוב
נשגר לאיש האשכולות
ורב פעלים אשר מוסר את עצמו
למען הצלחת
מפעל 'אבות ובנים'
בבית מדרשו ה"ה
הרב **ראובן קרישבסקי שליט"א**
לרגל הולדת בנו במו"ט
המאחלים
חברת אבות ונכים
ביהמ"ס עבודת ישראל

ברכת מזל טוב
שלוחה בזה לידידי החשוב והנעלה
הרה"ח ר' **משה נפתלי דייטש שליט"א**
לרגל שמחת הבר מצווה של בנו
המברך עירובי ביתר
ולכל המשפחה הנכבדת
לרגל הכנסו לעול תורה ומצוות של בנם
הצעיר עלת חמודות
חיים יצחק יהושע גייץ
יהי"ר שיעלה מעלה מעלה במעלות
התורה והוראה ויהיה לאילנא רברבא
כשאית ההורים היקרים המברך
מקרב לב
הלל שפירא

ברכות ואיחולים
נשגר לידידנו הנאמן והיקר נושא חן בעיני
האלוקים והאדם
הרב **אברהם וובר שליט"א**
לרגל הולדת הבן
ביוך קאפל, נתן מאיר גבירין,
שמואל מאיר חשין

פרשיות שמות - וארא - מבת תשס"ח